

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»
Кафедра іноземних мов

Інститут вищої освіти НАПН України
Київський університет імені Бориса Грінченка
Донбаський державний педагогічний університет
Українська асоціація когнітивної лінгвістики і поетики
Всеукраїнська асоціація з мовного тестування та оцінювання

ЯКІСНА МОВНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ:
ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ

*Матеріали I Всеукраїнської
науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 листопада 2017 року)*

Суми
Сумський державний університет
2017

Маркова О. І.

Сумський державний університет

ПРЕДМЕТНО-ОБРАЗНИЙ ЗМІСТ КОНЦЕПТУ ПАТРІОТИЗМ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПСИХОЛІНГВІСТИЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Кожна окрема нація розмірковує про навколишній світ та сприймає потік культурно-значимої інформації одиницями рідної мови [1, с. 102]. Асоціативний експеримент – проєктивний метод, призначений для дослідження внутрішнього ментального світу людини, оскільки у мовленнєвому мисленні індивід оперує не словами, а асоціативними полями, із них він обирає необхідне слово для вираження власних думок та ідей. Це дослідження відбувається з допомогою «статистично оброблених результатів масового експерименту на вільні вербальні асоціації» [3, с.77]. Асоціативний експеримент актуалізує в когнітивній свідомості зміст концепту, виокремлюючи більш вагомі його елементи, і допомагає отримати інформацію емоційного та оцінного характеру [2, с. 21]. Ядро мовленнєвої свідомості утворено тими асоціаціями в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільшу кількість зв'язків, що виділяються по принципу частотності. Асоціативні реакції – цінна інформація щодо характеристик явищ, подій, процесів тощо, бо та лексика, що вербалізує певне поняття, виявляє важливі прагматичні, аксіологічні характеристики [4, с.194].

Мета нашого дослідження – викласти основні результати дослідження структури концепту ПАТРІОТИЗМ шляхом побудови та описання його структурної моделі на основі реакцій, отриманих в ході психолінгвістичного експерименту.

Зміст нашого експерименту полягає в тому, що респонденту пропонують певне слово – стимул, на яке необхідно дати негайну відповідь іншим словом. Метод асоціативного тестування відображає когнітивні структури в ментальному лексиконі носія мови і дає можливість дослідити, як дійсність впливає на світогляд і світосприйняття індивіда.

Асоціативний ланцюговий експеримент проводився серед студентів Сумського державного університету різних факультетів (2 курс медичного інституту, 2 курс факультету електроніки та інформаційних технологій). Середній вік респондентів 19-23 роки. Кількість учасників – 100 осіб. Респондентам запропоновано було

написати свої асоціативні реакції на слово-стимул Патріотизм. Під час експерименту, студенти не були обмежені певними умовами, наприклад: відповісти одним словом чи словосполученням, чи реченням. Максимальний час, який надавався для відповіді (три хвилини), сприяв виявленню первинних, більш яскравих асоціативних експлікаторів, що вербалізують концепт у мовленнєвій діяльності.

Користуючись класифікацією Терехової Д. І., виділяємо наступні реакції:

I. Синтагматичні: синтагматичні асоціації, які містять у собі оцінку і разом зі стимулом утворюють підрядне словосполучення:

- негативні почуття до слова-стимулу: *зрада (10), продажна країна, хабарництво, смерть, підстава, ідіотизм.*

- позитивні почуття до слова-стимулу: *любов до країни (52), відданість народу (37), вірність (20), повага (13), віра в батьківщину (7), життя без корупції (5), збереження звичаїв і традицій (5), чесність між людьми, возвеличування батьківщини, дотримання законів, гордість за свою країну, прагнення віддати життя за країну, прагнення до розвитку, бажання працювати, повага до старших, свобода думки.*

II. Парадигматичні – асоціації, що належать до одного граматичного класу зі стимулом і відрізняються від нього не більше, ніж за однією семантичною ознакою. Патріотизм як суспільний і моральний принцип, який характеризує ставлення людей до своєї країни та проявляється у певному способі дій і складному комплексі суспільних почуттів: *відданість (30), любов (30), захист (15), віра (13), героїзм (3), відповідальність (2), вірність (2), обов'язок (2), свобода, спільність, сила, переживання, мужність, боротьба, традиції, порядність, справедливість.*

III. Тематичні реакції, які утворюють або в результаті граматичної зміни можуть утворити зі стимулом словосполучення, а також ті, що можуть бути використані в рамках тематично обмеженого контексту (речення): Тематичні реакції – *країна (30), вітчизна (25), Батьківщина (22), Україна (20), нація (15), суспільство, українці, людина, громадяни, ідеологія (2), народ, козацтво, гетьманство, спорт, держава.*

За результатами психолінгвістичного експерименту нами виокремлено складові структури концепту ПАТРІОТИЗМ. Ядро досліджуваного концепту (інформаційний зміст) – *почуття любові до батьківщини, відданість і гордість.* Периферія (образний зміст)

представлена когнітивною (метафоричною) складовою: *спорт, новини, свобода, суспільство, повага, нація, народ, самобутність, законність, перемога, громадянство, майбутнє, АТО, переживання, віра* – позитивна конотація; *зрада, лицемірство, смерть, підстава* – негативна конотація. Перцептивна складова актуалізована зоровими (*українець, паспорт, карпатські гори, верба, вишиванка, майдан, прапор, калина, рідний дім, тризуб*) та смаковими (*борщ, вареники*) образами. Зустрічаються тактильні (*сила, підтримка*) та слухові (*гімн, пісні, мова*). Ціннісний компонент концепту ПАТРІОТИЗМ представлений сегментами: соціальні цінності (*свобода думки, єдність, законність, свобода, революція, антикорупція, війна*), моральні цінності (*любов, відданість, віра, правда, співчуття, ввічливість, захист, дружба, надія, дружність, повага, сміливість*) естетичні цінності (*пісні, культура, мистецтво*), економічні цінності (*розвиток держави*), політичні цінності (*новини, АТО*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Эдуард Сепир. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1993. – 656 с.
2. Байдак А. В. Экспериментальные исследования концептов «жизнь» и «смерть» / А.В. Байдак // Известия Томского политехнического университета [Известия ТПУ] / Томский политехнический университет (ТПУ) – 2010. – Т. 316, № 6: Экономика. Философия, социология и культурология. – 228-232 с.
3. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев. – 3-е изд. – М. : Смысл ; СПб. : Лань, 2003. – 287 с.
4. Караулов Ю. Н. Показатели национального менталитета в ассоциативно-вербальной сети / Ю.Н.Караулов // Языковое сознание и образ мира. – М.: Ин-т языкозн. РАН, 2000. – С. 191-206.

Мартинюк А.П.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ДІЄВО-СИТУАТИВНА МОДЕЛЬ КОГНІЦІЇ ЯК ОНТОЛОГІЯ МОВИ / МОВНОЇ ОСВІТИ

Будь-яка концепція мови, як і будь-яка концепція мовної освіти, має ґрунтуватися на певній моделі когніції. На сучасному етапі